

gyűjtő: EGED ARPAID

gyűjtés ideje: 1973.

TART.: FOKKO Lajos TUTYIS MESTER

3 lap

FOLKORAJZI MUTATÓ: SIÓFOK

SAK MUTATÓ: XV, A

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

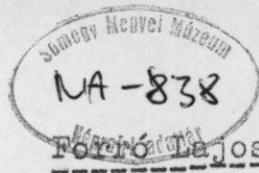

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖVÉS

ÁTVÉLETVE AZ EGYSÉGES LTK. 0264-u TETELE ALÓL

2264

N. Adalbert
1/47/9Török Lajos tutyis-mester

1900.V.3-án született Kercseligeten cseléd családban. Anyja Lehocz Anna kercseligeti születésű paraszt-lány. Apja cseléd volt Batén, Gálosfán és a környékbéli pusztákon. Négy fiú és egy leány testvére van, akik közül huga egy pécsi vasgyári munkáshoz ment férjhez, két öccse Erden él, mint sofőr/borbély/, ill. erdész nyugdíjas, bátyja pályamunkásként kezdte, majd a határ-vámőrségen teljesített szolgálatot, mint főtörzsőrmester.

A mesterséget Sásdon tanulta Herkovics József "kapcás-mesternél". Mestere törökkoppányi születésű szegény-paraszt-családból származott és az andocsi mesternél, Huszárnál tanult a múlt század második felében. és 1880-ban szabadult.

1912-ben a hat elemi elvégzése után/Vidák pusztáról/ került mesteréhez, ahol 3 évig tanult. Segédként dolgozott Száraz György és Csizmadia János kaposvári mestereknél/1917-ben/; majd 1918-ban katona lett. A kaposvári mesterekhez többször visszakért. 1922-ben Dombóvárra került Redenbach mesterhez, ill. a Balázs-családhoz, ahol 2-2 hónapig dolgozott. A megélhetési nehézségek miatt a BESZKART-hoz ment dolgozni 2 évig/1924/. Amikor újra a szakmában dolgozhatott a pesti híres mesternél, Türriecher Rudolfnál kapott állást. Innen Nagyberkibe ment, majd végleg Siófokon kötött ki 1925-ben. Itt 47 évig dolgozott aktív nyugdíjas koráig, de még ma is készít "kapcákat", tutyikat, de már vásárolni nem szokott, csak a régi műhelyben ad el néhány láb-
belit.

/külön feljegyeztem katoná éveiből az alábbiakat/:

1918-ban bevonult katonának, de az akkori "zavargások" miatt leszerelték, majd 1919. márciusában önként beállt vöröskatonának. Eredményesen harcolt Miskolcon a románok ellen, illetve Magyarországon a csehek ellen. A kaposvári zászlóaljnál Szép főhadnagy volt a közvetlen parancsnoka. Együtt harcolt a két Bauer-testvérrel, Surugli Józseffel, Derezsán törzsőrmesterrel stb/. Augusztusig volt vöröskatona, utoljára Berhidán, majd Kaposvárott leszerelték. Több hónapon szüleinél bujt meg Kercseligeten. A frontra indulás előtti bucsuztatásra még ma is emlékszik, amit Pogány elvtárs mondott nekik: "Vasgyári vesz bennünket körül, elvtársak, mit nektek és nekünk kell szétfeszíteni ... stb".

Inaséveit így mesélte el a továbbiakban:

A talpatlan tutyikat kézzel kötötték "Reedlivel", két szállal. Kötöttek egyujjas kesztyűt és topánkákat is egy szállal. Abban a korban jelentek meg az első egyszerű gépek, az ún. hármass-gépek, ezzel készítették a "klumpa-kapcákat". A "kallózó"/gép/ már régen is használat-

ban volt. A kallózást egy billenő szerűen mozgó dobszerkezet végezte, amit lábban nyomtak felülről. Ez a folyamat egyik legfontosabb munkafolyamata volt a készítés befejezésének, mert a kártolatlan gyapjukötést ez préselte posztóvá, vagyis az elkészített lábbeli anyagát ez tette végleges minőségűvé.

Emlékezete szerint ^Kaposvárra 1913-ban hozatta mestere az első tutyikötő-gépet.

A régi mesterek elmondása szerint ez a szakma több száz éves és Hollandiától német-osztrák területen át került a magyarsághoz. Bizonyos, hogy az első mesterek, sőt később is, német-sváb származásúak voltak, amit a nevek is mutatnak, mint később látni fogjuk.

A kártolatlan gyapjufonalat a mesterek legtöbbször maguk festik "anelinnel". ^Kedvebb színek voltak Somogyban: a kék tutyi, de főleg a fekete és a zöld-fekete sávós és kockás mintás anyagu lábbelik. Baranyában inkább a piros színt vették, de a zöld-fekete sávósak is keletje volt régebben; hasonlóan a "rózsás"-éhoz, amit ugy készítettek, hogy a -rendszerint-fekete alapanyagba belekötötték a virágmintákat a tutyi elejének felső részébe.

Az alábbi tutyikészítő családokról tud: Németbolyban a Fűrész-testvérek voltak a legnagyobb gyártók, valamint a Reis család, Zelhamm, Weidinger mesterek; Baján pedig Méder, ^Fehérvári, Schöppen és még 4 mester működött ott; Igalban ismerte jól Horváth István mestert, Mezőfi Jánost és még volt egy mester, de az meghalt.

A vásárolás helyei, iránya:

Inas korában a hegyháti járás volt az eladási terület, valamint az alábbi helyek: Szakcs, Dombóvár, Vásárosdombó vásárai, Felsőmindszent, ^Oroszló, Mágocs, Gödre bucsuvásárai. ^Mester korában vásárolt ^Nagyberkiben, Batéban, Büssün, Göllén, Dombóvárott. Siófokról járt le ^dándra, Szabadiba, ^Tabra, Iregszemcsére, ^Magyarkeszibe, Tamásiba, Hógyészre, ^Szóllós györökre, ^Lellére, ^Kötcsére, ^Uendrédre, s egyszer volt Buzsákon és Somogyvárott. A lellői vásárt említette, mint olyat, ahol a legtöbb tutyis összejött, 13 mester állította ki portékáját.

^Nem volt írásbeli szabályozása annak, hogy melyik mester hol áruljon, de legtöbbször betartották azt a szokást és szóbeli megállapodást, hogy kinek melyik a vásároló területe, s állítása szerint ő nemigen ment arra a vásárra, vagy bucsura, amit már más mester "lefoglalt" magának.

Régezte a tutyikat nem szokták talpalni, azaz bőr talppal ellátni. Ezt később csinálták csak a korszerűbb igényeknek megfelelően. Ezt a lábbelikészítést nem túlzottan kedvelték a régi tutyisok, mert a

talpaláshoz nem értettek, illetve azt külön suszterrel végeztették, ami viszont nekik külön kiadást jelentett. Forró bácsi e téren is nagy előnnyel indult a vásározásokon, mert siófoki tartózkodása óta a talpfelrakást is megtanulta s így ő már elég korán az igényeknek megfelelő talpas-tutyi árulását is megkezdte, amit máig is csinál. A talpalást nem ragasztással végzi, hanem felvarrással.

Azóta már néhány mester is árul talpas-tutyit, amit ő már 1926-ban megkezdett. Ettől az időtől számítva egy pár talpas-tutyi ára 3 pengő ötven fillér volt, a kötött tutyié pedig egy pengő 80 fillér. Jelenleg 140 forint körül árulja a tutyi párját.

Amennyiben a Múzeum számára szükséges lesz, Forró bácsi munkafázisairól kisfilmet készítek.

A helyszínen bemutatta a "reedli-vel való kötést. Ez egy derékszijféle csattal a derékre kötve, s egy kettős hurokcsavarással egy tartó ráerősítve, amely tokmány szerűen a jobb oldalán ferdén áll és kb. egy fél centiméter átmérőjű lyuk van benne; amiben egy kb. 30 cm-es acéltű van behelyezve. A másik két azonos tüvel végzi a kötést, illetve annak hurkolását és erre a reedli-türe veti föl a hurkot, dupla, vagy sima szállal.

A teljesértékű felgyűjtéshez természetesen több alkalom kell még, hiszen egyszerre képtelen volt mindent elmondani Forró Lajos, aki egyébként jó adatközlő és kedélyes hangulatú öreg ur; több történetet, mesterségcsufolót is tud, amit rövidesen magnóra fogok venni. Beszélgetés után elmondotta, hogy hatszáz néhány forint nyugdíjat kap, amiből kettejüknek elég nehéz a megélhetés, s azért is kénytelen ma is erejéhez mérten a tutyikészítés és eladás. Nem tudom, hogy nem nyilna-e lehetőség arra, hogy 19-es voltát figyelembe ajánlva felemelnék nyugdíját. U. 19-es voltát nem mondotta el még "hivatalos" helyen, mert nem akart vele kérkedni és előnyöket húzni belőle.

Marcali, 1973. V. 11.

Együd Árpád